

СПРАВА «РИТІКОВ ПРОТИ УКРАЇНИ»

(CASE OF RYTIKOV v. UKRAINE)

(Заява № 52855/19)

Стислий виклад рішення від 23 травня 2024 року

11 липня 2019 року в межах кримінального провадження після закінчення обшуку у номері готелю, в якому на той момент проживав заявник, слідчий, без передньої ухвали суду затримав заявника за підозрою у зберіганні, збуті та розповсюдженні матеріалів порнографічного характеру, вчиненому за попередньою змовою групою осіб. У протоколі затримання було наведено посилання на частину першу статті 208 Кримінального процесуального кодексу України 2012 року (далі – КПК України), жодних інших деталей у протоколі затримання наведено не було. 12 липня 2019 року прокурор звернувся до місцевого суду з клопотанням про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання заявника під вартою. Того ж дня районний суд відмовив у задоволенні зазначеного клопотання та помістив заявника під домашній арешт у нічний період доби, посилаючись на те, що не було достатніх підстав, тримати заявника під вартою. Згодом суд змінив запобіжний захід заявника на звільнення під особисте зобов'язання. У липні 2019 року заявник подав цивільний позов проти посадових осіб Служби безпеки України (далі – СБУ), які проводили прес-конференцію у зв'язку з кримінальним провадженням щодо заявника, вимагаючи захистити його честь, гідність та ділову репутацію й спростувати недостовірну інформацію. Шевченківський районний суд м. Києва задовольнив цивільний позов заявника, встановивши, що твердження, згадані працівниками СБУ на пресконференції, були недостовірними та такими, що ганьбили його честь і гідність, та зобов'язав СБУ опублікувати відомості про ухвалене рішення суду та спростувати поширену нею недостовірну інформацію про заявника. Апеляційний та касаційний суди залишили рішення суду першої інстанції без змін. Заявник не вимагав відшкодування шкоди у зазначеному провадженні. До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявник скаржився за пунктом 1 статті 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), що його затримання було незаконним, за пунктом 5 статті 5 Конвенції, що у нього не було забезпеченого правовою санкцією права на відшкодування у зв'язку з його незаконним затриманням і триманням під вартою, а також за пунктом 2 статті 6 Конвенції, що було порушено його право вважатися невинуватим. Розглянувши скаргу заявника за пунктом 1 статті 5 Конвенції Європейський суд зазначив, що в протоколі затримання, як підстава для затримання заявника без попередньої ухвали суду, цитувалася частина перша статті 208 КПК України, яка встановлює винятки із загального правила про необхідність ухвали суду для затримання особи. Крім того, конкретні підстави, що виправдовують застосування одного з винятків, які вичерпно перераховані в цьому положенні, мають бути однозначно встановлені під час застосування такого заходу, проте ні протокол затримання, ні протокол обшуку не

містили конкретної інформації та не посилалися на будь-які конкретні обставини для пояснення, який злочин вчинив заявник перед своїм затриманням, або які ознаки чітко вказували на те, що він щойно вчинив злочин. Тому не можна було стверджувати, що органи державної влади стикнулися з невідкладною ситуацією, яка підпадала під один з винятків за частиною першою статті 208 КПК України. Беручи до уваги наведені міркування, Європейський суд дійшов до висновку, що затримання і тримання заявника під вартою у період з 11 до 12 липня 2019 року на підставі рішення слідчого було несумісним з вимогами Конвенції, та констатував порушення пункту 1 статті 5 Конвенції. Стосовно скарги заявника за пунктом 5 статті 5 Конвенції Європейський суд зазначив, що поки тримання заявника під вартою формально відповідає вимогам національного законодавства, він не може вимагати відшкодування шкоди у зв'язку з цим на національному рівні. Крім того, в Україні немає передбаченої законодавством процедури для подання позову з метою отримання відшкодування шкоди за позбавлення свободи, яке Європейський суд визнав таким, що порушує одне з положень Конвенції. Європейський суд дійшов до висновку, що у цій справі не був дотриманий принцип ефективного користування правом на відшкодування повинно забезпечуватися з достатнім рівнем визначеності та констатував порушення пункту 5 статті 5 Конвенції. Розглянувши скаргу заявника за пунктом 2 статті 6 Конвенції Європейський суд дійшов до висновку, що заявник достатньою мірою не висунув питання про стверджуване порушення презумпції невинуватості шляхом використання кримінально-правових або цивільно-правових засобів юридичного захисту та відхилив цю частину заяви відповідно до пунктів 1 і 4 статті 35 Конвенції у зв'язку з невичерпанням національних засобів юридичного захисту.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. Оголошує прийнятними скарги за пунктами 1 і 5 статті 5 Конвенції щодо законності затримання заявника без попередньої ухвали суду та відсутності забезпеченого правовою санкцією права на відшкодування у зв'язку з його незаконним затриманням і триманням під вартою, а решту скарг у заяві – неприйнятними;
2. Постановляє, що було порушено пункт 1 статті 5 Конвенції;
3. Постановляє, що було порушено пункт 5 статті 5 Конвенції;
4. Постановляє, що; (а) упродовж трьох місяців з дати, коли це рішення набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції держава-відповідач повинна сплатити заявнику 1 800 (одна тисяча вісімсот) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися, в якості відшкодування моральної шкоди; ця сума має бути конвертована в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу; (б) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначену суму нараховуватиметься простий

відсоток (simple interest) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;

5. Відхиляє решту вимог заявника щодо справедливої сатисфакції.